

KONEC EXEKUČNÍ EPIDEMIE

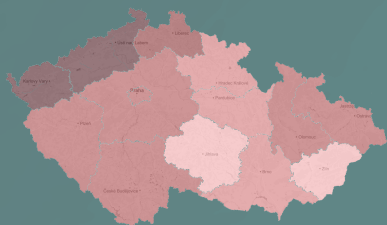
programové dvanáctero spolku Idealisté.cz

ÚVOD

Fakta:

- 834 tisíc lidí v exekuci
- celkem 4,5 milionů exekucí
- regiony Ústecký a Karlovarský

Podle dat Exekutorské komory ČR z roku 2017 je v exekuci celkem 863 000 obyvatel České republiky. Jedná se o 9,7 % lidí starších 15 let, tedy o téměř každého desátého Čecha a Češku. Mezi lety 2016 a 2017 došlo k nárůstu o více než 30 000 lidí. Nejhorší situace převládá ve strukturálně postižených regionech, např. Ústeckém (18 %) či Karlovarském (17,5 %) kraji. **Celkem je v ČR vedeno 4,6 milionu exekucí.**

Ze závěrů výzkumu „Předluženost v ČR“, který realizovaly organizace Otevřená společnost a Ekumenická akademie, vyplývá, že **dominantní vliv na pád do dluhové pasti má především vstup zcela nečekaných událostí do života jednotlivců.** Jedná se typicky o rozpad manželství, onemocnění či úmrtí blízké osoby, neúspěšné podnikání, sociální handicap a mnohé další. Nejde tedy o velmi často proklamovanou “absenci finanční gramotnosti” či “nezodpovědnost a lehkovážnost” jednotlivců.

Dle výzkumu se lidé žijící s nadměrnými dluhy musejí potýkat s nedostatkem prostředků na zajištění jídla a léků, stresem, strachem a s nátlaky ze strany věřitelů. Složitost systému, ve kterém mají problém se zorientovat i lidé s vysokoškolským vzděláním, situaci ještě komplikuje. **Zadlužení lidé se pak dostávají na okraj společnosti, žijí na ubytovnách nebo v azylových domech.** Odborníci dále popisují to, že současný systém, ve kterém leží hlavní břemeno aktivity právě na zadlužených, situaci neulehčuje, ale naopak komplikuje.

ÚVOD

Důsledky situace v Evropě:

- systémy oddlužení
- změna vnímání dluhů
- už ne individuální, ale společenský problém

Dle závěrů analýzy Systémy a formy oddlužení v Evropě pak v souladu s výše uvedeným přistoupily mnohé evropské země k politice postupného uvolňování podmínek oddlužení. Vše vychází z předpokladu, že **zadluženost dopadá negativně nejen na samotného dlužníka, ale i na celou společnost**. Stát přichází o příjmy, které plynou z aktivního života lidí, a naopak mu narůstají náklady na sociální a zdravotní péči předlužených.

Ve sledovaných evropských zemích (Německo, Rakousko, Nizozemí, Dánsko, Velká Británie a dalších) byla dle odborníků zásadní i **změna ve vnímání předluženosti jako osobního pochybení**. Zadlužení lidé byli dlouho označováni jako „viníci“, kteří si svou situaci zaslouží a mají za své pochybení „pykat“. Na jedné straně se lidé musejí potýkat se zvraty v osobním životě a na straně druhé čelí tlaku společnosti, které využívají jejich zranitelnosti v tíživých životních situacích (predátorské techniky, úmyslné nabízení nevýhodných finančních produktů).

Jako Idealisté.cz se společně s vědci a odborníky domníváme, že návrat zadlužených obyvatel do normálního společenského života je klíčovým zájmem nás všech. Proto jsme oslovili experty na danou oblast (specialisty na dluhovou problematiku, advokáty, výzkumníky), aby nám pomohli zpracovat návrhy řešení problému exekuční epidemie. **Výsledek naší společné práce vám nyní představujeme.**

1

Nezákon­né exekuce

Popis problému: Společnosti zabývající se nebankovními půjčkami (např. Profi Credit, ESSOX, Cetelem, Home Credit, ovšem podobnou praxi lze zaznamenat i u bankovních domů, např. Komerční banky) si do smluv zakomponovávaly rozhodčí doložky, aby případné spory nerozhodovaly obecné soudy, nýbrž vybraní rozhodci (obvykle propojení s těmito společnostmi, a tudíž rozhodovali ve prospěch společnosti). Ústavní soud i Nejvyšší soud již v roce 2013 rozhodly, že řada těchto rozhodčích doložek je neplatná, rozhodčí nálezy vydané na jejich základě jsou proto nicotné a exekuce vedené na základě těchto nálezů by měly soudy z úřední povinnosti zastavit. To se ale často neděje. Judikatura současně potvrzuje, že zde existují i další důvody pro zastavení řízení "ex offa" (např. lichvářské úroky 100 % p. a. a smluvní pokuty).

Počet zasažených: **odhadem až 200.000 nezákonných exekucí**

Řešení: Není nutné přijímat novou právní úpravu. Postačí, aby soudy v souladu se zákonem řádně zastavovaly exekuce z úřední povinnosti. K tomu je především nutné zajistit jim dostatečné personální kapacity (předsedové soudů v médiích sami tvrdí, že toto je hlavní překážka k hromadnému zastavování exekucí).

2

Dohody věřitelů s exekutory

Popis problému: Společnosti zabývající se nebankovními půjčkami (např. Profi Credit, ESSOX, Cetelem, Home Credit a další) uzavírají s exekutory dohody, dle kterých v případě, kdy bude exekuce zastavena, nebudou exekutorovi hradit žádné náklady exekuce ani mu nemusejí vrátet žádné již vyplacené prostředky. Takový postup motivuje společnosti, aby podávaly návrhy na exekuci i v případech, kdy by neměla být nařízena, protože jim nic nehrozí. Jejich ztrátu totiž pokrývá exekutor, resp. nepřímo jiní dlužníci. Je možné, že exekutor takovou dohodou porušuje pravidla pro výkon své funkce.

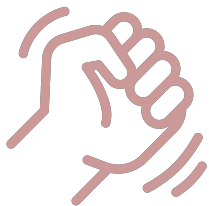
Po et zasažených: **odhadem až 200.000 nezákonných exekucí**

Řešení:

- a. Mimolegislativně – Ministerstvo spravedlnosti může kontrolou u exekutorů zjistit, kdo má takové dohody uzavřené a iniciovat kárné stíhání.
- b. Legislativně – upravit exekuční řád tak, aby tyto dohody exekutorů výslovně zakazoval.

3

Kárný postih exekutorů

Popis problému: Ve chvíli, kdy se prokáže, že exekutor při své činnosti pochybil, kárný senát Nejvyššího správního soudu (NSS) velice často uděluje zcela symbolické tresty (písemné napomenutí, pokuty v řádech desítek tisíc korun).

Namátkou z rozhodnutí soudu:

- Příklad 1. Exekutor řádně neodůvodnil, za co si vyúčtoval náklady. Od soudu dostal písemné napomenutí.
- Příklad 2. Exekutor vedl exekuci na majetek fyzické osoby, která byla správcem konkursní podstaty, nikoli na skutečného dlužníka. Od NSS opět obdržel písemné napomenutí.
- Příklad 3. Exekutor byl ve 12 exekucích několik let nečinný. NSS ho potrestal pokutou 10 000 Kč.

Řešení:

Legislativně zpřísnit tresty pro exekutory, např. tak, že pokud pochybením exekutora dojde k poškození třetí osoby, bude vždy nejnižším trestem pokuta. Stanovit pokuty dle obrátu exekutora, aby měly skutečně citelný dosah.

4

Nezákonná rozhodnutí soudů

Popis problému: Současná právní úprava umožňuje soudu vydat rozhodnutí bez slyšení dlužníka, ať již jde například o platební rozkazy (ty jsou vydávány prakticky “automaticky”), nebo o rozsudky pro uznání či pro zmeškání. Je třeba připomenout, že právní předpisy ukládají soudům, aby i v těchto případech posuzovaly (alespoň v určité minimální míře) oprávněnost uplatněného nároku. Přesto jsou často tato rozhodnutí vydávána zcela mechanicky.

Řešení: Legislativní úpravou exekučního řádu rozšířit možnost pro zastavení exekucí v případě soudních rozhodnutí vydávaných bez slyšení žalovaného.

5

Nezabavitelná částka

Popis problému: Bankovní účty povinných jsou blokovány bez ohledu na původ peněz na účtu (tj. i pokud jde o příjmy spadající do exekucí nezabavitelné části příjmu). Z tohoto důvodu dochází u zadlužených jednotlivců k odchodu z bankovního systému a přechodu na hotovostní platby. V mnoha případech funguje tato praxe také jako bariéra vstupu na pracovní trh. V případě seniorů dochází k sekundárnímu zadlužení a ohrožení základních životních potřeb, protože sociální správě trvá přechod na výplatu důchodu v hotovosti běžně i 3 měsíce.

Návrh **řešení** byl již zpracován, ale odmítnut Českou bankovní asociací jako nákladný. Jádrem návrhu byla identifikace příchozích plateb na účtech povinných (tedy zadlužených občanů), která by umožnila rozlišení původu příchozích prostředků a identifikaci nezabavitelné části příjmu a zastavila absolutní blokování finančních prostředků na účtu.

6

Vícečetné exekuce

Popis problému: U vícečetných exekucí provádí více exekutorů stejné činnosti, čímž jednak zatěžují celý systém (zaměstnavatele, úřady, banky a další) a dále zvyšují náklady povinného, který tak platí mnohonásobně vyšší náklady exekuce.

Řešení: Zavedení místní příslušnosti soudních exekutorů, která zajistí rovnoměrně přidělování případů soudy a slučování exekucí k jednomu exekutorovi.

7

Terénní vymáhání pohledávek

Popis problému: Jedním z fenoménů mobiliární exekuce (terénního vymáhání pohledávky) je častý psychický nátlak na povinného (dlužníka). Dochází často k prodeji osobních věcí v dražbě jen kvůli navýšení nákladů exekuce, objevují se nezákonné či duplicitní položky v exekučních příkazech.

Řešení: Efektivnější dohled nad soudními exekutory, větší postihy (viz otázka tvrdšího kárného postihu exekutorů viz výše), transparentnost kontrolní činnosti vykonávané vůči exekutorům.

8

Nezabavitelná částka důchodců

Popis problému: V současné době je v exekuci přes 140 000 důchodců, přičemž základní nezabavitelná částka důchodu exekutorem činí v základu 6.200,- Kč (samozřejmě do výše této částky vstupují i další faktory - celková výše důchodu, manželství atd.). Tato částka však velmi často nestačí ani na pokrytí základních životních potřeb důchodce (bydlení, jídlo, léky).

Řešení: Zvýšení nezabavitelné části důchodu.

9

Bezplatná právní pomoc

Popis problému: V současnosti je právní pomoc v oblasti dluhového poradenství ne zcela etablovanou a standardně poskytovanou sociální službou, a to jak ze strany veřejného sektoru (na úrovni obcí), tak i sektoru neziskového. Pokud je poradenství poskytováno, pracovníci soc. služeb často nejsou experty v předmětné velmi složité problematice. Tohoto stavu využívají poradenské firmy financované nebankovním sektorem, které přirozeně nemají zájem na řešení situace dluhem postižených klientů.

Řešení: Významné posílení poskytování bezplatné právní pomoci (ideálně na úrovni obcí) a to především prostřednictvím veřejného, ale i neziskového sektoru. Jde o to vybudovat síť pomoci. Primárně v nejvíce postižených regionech.

10

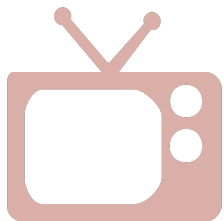
Promlčení dluhů

Popis problému: Dle současné zákonné úpravy k promlčení dluhu soud přihlédne, jen namítne-li dlužník, že je právo promlčeno. Tj. ten, kdo dluží, musí na promlčení dluhu aktivně upozornit soud. Povědomí o této koncepci zákona je však mezi dlužníky obecně malé a tito tak "dobrovolně" platí i dluhy, které by nemuseli.

Řešení: Změna zákonné úpravy tak, aby k promlčení závazku dlužníka u spotřebitelských sporů musel soud přihlížet "ex offio", tedy povinně. Alternativou pak může být i úplná a "automatická" prekluze (zánik) exekučního titulu v momentě promlčení dluhu u spotřebitelských sporů.

Regulace reklamy

Popis problému: Reklama na levné a nevýhodné půjčky není v současnosti nijak speciálně regulována. S jedinou výjimkou (povinné uvádění tzv. reprezentativního příkladu v reklamě na spotřebitelské úvěry) je tak tato reklama usměrňována pouze prostřednictvím obecných norem (např. zákaz nemravné reklamy). Přitom samotná reklama tohoto typu je všudypřítomná a vzbuzuje dojem, že je všechno snadné a bez následků.

Řešení: Pokud existuje speciální regulace reklamy na alkohol, tabák, léky nebo pohřební služby, není důvod, aby neexistovala i speciální zákonná úprava reklamy na problematické produkty ve formě finančních půjček. Regulován může být nejen obsah této reklamy, ale i její samotný výskyt (podobně jako např. právě u tabákových výrobků), a to mimo jiné s ohledem na zvýšenou zranitelnost osob, na které je mířena.

Oddlužení

Popis problému: Současná koncepce oddlužení vychází z předpokladu, že pro celkové osvobození dlužníka od placení pohledávek je vyžadováno splacení určitého minimálního podílu pohledávek - konkrétně 30 % v období 5 let. Oddlužit se tedy mohou pouze osoby, které jsou dostatečně movité nebo dosahují dostatečných příjmů. Ministerstvo spravedlnosti uvádí, že na základě dostupných údajů a dat lze dovodit, že přibližně 2 % dlužníků je schopno poskytovat měsíčně věřitelům plnění ve zmíněné výši. Přibližně 7 % dlužníků dosáhne ukončení exekuce splacením svých závazků. Zbývajících více než 90 % zadlužených osob v exekuci (na 655 000 osob) se nachází v dluhové pasti, z níž nejsou schopny vlastními silami za stávající právní úpravy uniknout.

Řešení: Upravit podmínky pro splnění oddlužení s cílem umožnit využití tohoto institutu širšímu okruhu dlužníků, kteří se fakticky nacházejí v dluhové pasti. Řešením je podpořit původní návrh vlády ČSSD, ANO a KDU-ČSL, jehož podstatou je rozšíření stávajících podmínek splnění oddlužení (tj. splacení alespoň 30 % pohledávek během 5 let) o podmínky nové: a) splacení alespoň 50 % pohledávek během 3 let trvání oddlužení, b) úplného oddlužení při plnění všech povinností podle insolvenčního zákona, a to po dobu 7 let za současného splacení pouze vymezených nákladů řízení.

idealisté.cz

2018